

Ο φωτογραφικός 'χρόνος'.

Μέρος 1 - Τι συμβαίνει όταν τραβάμε μια φωτογραφία;

Για τους περισσότερους ανθρώπους η έννοια του φωτογραφικού χρόνου καθορίζεται από την αντίληψη ότι η φωτογραφία σταματά και παγώνει το χρόνο, ότι αιχμαλωτίζει μια μοναδική στιγμή και την κάνει αιώνια και αθάνατη. Αυτό είναι εν μέρη αληθές, όμως ο ρόλος του χρόνου στη φωτογραφία είναι φυσικά πιο πολύπλοκος, καθώς ο ίδιος ο χρόνος είναι μια πολύπλοκη και αφηρημένη έννοια. Ενώ όλοι βιώνουμε το χρόνο και είμαστε μάρτυρες των επιπτώσεών του – και κυρίως του θανάτου, ως απόδειξη της λανθάνουσας ύπαρξής του– δυσκολευόμαστε να τον ορίσουμε με αντικειμενικό τρόπο. Τι γίνεται λοιπόν, όταν παίρνουμε μια φωτογραφία; Πως αντιλαμβανόμαστε το χρόνο όταν κοιτάμε μια εικόνα; Πόσο σημαντικός είναι ο χρόνος στη φωτογραφία; Τι εννοούσε ο Cartier-Bresson όταν αναφερόταν στην 'αποφασιστική στιγμή'; Ας συζητήσουμε παρακάτω ορισμένες απόψεις για τον φωτογραφικό χρόνο όπως εκφράστηκαν από μερικούς σημαντικούς καλλιτέχνες, κριτικούς και φιλοσόφους της τέχνης.

‘Σαν σύγχρονη Μέδουσα, η φωτογραφική μηχανή έχει τη δύναμη να πετρώνει καθετί που την αντικρίζει, καθετί που αντικρίζει’

Από πρακτικής πλευράς, ο φωτογραφικός χρόνος καθορίζεται από την επιλογή της στιγμής που κάνουμε τη λήψη και από την διάρκεια που το κλείστρο της κάμερας παραμένει ανοικτό. Στην πραγματικότητα, μια φωτογραφία ποτέ δεν αιχμαλωτίζει μια στιγμή παρά μια μικρή λωρίδα χρόνου. Σύμφωνα μάλιστα με τον Szarkowski (1966)

«δεν υπάρχει φωτογραφία που να είναι στιγμιαία...»

Άρα, όλες οι φωτογραφίες είναι μικρότερες ή μεγαλύτερες χρονικές εκθέσεις των οποίων η διάρκεια γίνεται αντιληπτή ως μια στιγμή εξαιτίας της ανθρώπινης αντίληψης του χρόνου. Περαιτέρω, αυτή φωτογραφική στιγμή καταγράφεται και ένα θέαμα επαναδημιουργείται ή αναπαράγεται. Αν πρόκειται για προσωπική χρήση της φωτογραφίας τότε μπορούμε ίσως να υποστηρίξουμε ότι η φωτογραφία ζει μέσα σε μια διαρκή συνέχεια εφόσον είμαστε προσωπικά γνώστες του πλαισίου της (του πριν και του μετά πχ). Αν όμως μιλάμε για δημόσια φωτογραφία, τότε, σύμφωνα με τον Berger, το φωτογραφικό θέμα/θέαμα

«αποσυνδέεται από τον τόπο και το χρόνο στον οποίο έκανε την αρχική του εμφάνιση » (1972)

και έτσι η φωτογραφία

«αποσχίζεται από το συγκείμενο και γίνεται ένα νεκρό αντικείμενο » (1980)

Ο Bazin (1960) το έθεσε με ένα παρόμοιο τρόπο και υποστήριξε ότι κάθε φορά που βγάζουμε μια φωτογραφία, αρπάζουμε μια στιγμή μέσα από τη ροή του χρόνου. Η φωτογραφική εικόνα γίνεται πλέον αντικείμενο η ίδια και κατά συνέπεια 'απελευθερώνεται από τις συνθήκες του χρόνου και του χώρου που την κυβερνούν'. Αυτή η βίαιη και αυθαίρετη αρπαγή του χώρου και του χρόνου μπορεί να συγκριθεί με την περίπτωση του κυνηγού που σημαδεύει, πυροβολεί και τελικά σκοτώνει το θήραμα. Ο Stavridis (1997) επεκτείνοντας την παραπάνω αναλογία αναφέρει:

«...γιατί τι άλλο είναι ο θάνατος παρά το σταμάτημα του χρόνου; Και αν η λέξη που χρησιμοποιείται για την επιτυχή λήψη είναι η αποθανάτιση, η διάσωση μ' άλλα λόγια του θέματος από το θάνατο, είναι ίσως για να εξορκίσει με έναν ευφημισμό τούτη τη θανατηφόρα δύναμη της φωτογραφικής εικόνας. Το φωτογραφικό κάδρο, λοιπόν, αποτελεί μια παγίδα που αιχμαλωτίζει το θήραμα-θέμα. Καθώς όμως ο χρόνος αιχμάλωτος δεν ζει, η παγίδα είναι θανάσιμη. Σαν

σύγχρονη Μέδουσα, η φωτογραφική μηχανή έχει τη δύναμη να πετρώνει καθετί που την αντικρίζει, καθετί που αντικρίζει»

Έτσι λοιπόν, η φωτογραφία μπορεί να θεωρηθεί ως μια υπενθύμιση ενός πραγματικού χρόνου, ως μια 'ψευδο-παρουσία' και ως ένα 'τεκμήριο απουσίας' (Sontag, 1973), ως μια παγίδα θανάτου και όχι ως δρόμος προς την αθανασία, ως ένας 'καθρέφτης με μνήμη' όπως αναφέρει ο Holmes (1859). Στο κάτω-κάτω η φωτογραφική μηχανή είναι

«μια διαβολική συσκευή σχεδιασμένη για να αιχμαλωτίζει τη ζωή, ανίκανη όμως να την μεταφέρει» (Dune, 1978)

(συνεχίζεται)

in[+]frame

References

- Bazin, A., & Gray, H. (1960). The Ontology of the Photographic Image. *Film Quarterly*, 13(4), 4–9.
- Berger, J. (1972). *Ways of Seeing*. London: British Broadcasting Corp.
- Berger, J. (1980). *About Looking*. New York: Pantheon Books.
- Duve, T. De. (1978). Time exposure and snapshot: The photograph as paradox. *October*, 5(Photography (Summer 1978)), 113 – 125.
- Holmes, O. W. (1859). Stereoscope and Stereograph. *Atlantic Monthly*, 3(20), 733–748.
- Sontag, S. (1973). *On Photography*. RosettaBooks LLC.
- Szarkowski, J. (1966). *The photographer's eye*. New York: Museum of Modern Art.
- Σταυρίδης, Σ. (1997). Φωτογραφία και χωροποίηση του χρόνου. *ΟΥΤΟΠΙΑ Επιθεώρηση Θεωρίας Και Πολιτισμού*, 27, 47–60.